

Микола Ходаківський (м. Київ)

КИЇВСЬКИЙ СКАНСЕН: ЗДОБУТКИ І ВТРАТИ (ДО 35-РІЧЧЯ ВІДКРИТТЯ ЕКСПОЗИЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО МУЗЕЮ НАРОДНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТА ПОБУТУ УКРАЇНИ)

У статті висвітлюється історія створення національного музею народної архітектури та побуту України. Розглядаються питання збереження, використання пам'яток та проблеми реставрації.

Ключові слова: музей-скансен, пам'ятка, урочища, археологія, реставрація.

17 липня 2011 року виповнилося три з половиною десятиліття, коли перші відвідувачі здійснили подорож експозицією Національного музею народної архітектури та побуту України. Як відомо, Музей створювався з ініціативи наукової і творчої інтелігенції, коштом Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, за активної підтримки великого патріота України, Героя України, академіка НАН України П.Т.Тронька.

Музей започатковано Постановою Ради Міністрів України № 105 від 06 лютого 1969 р. як державна установа у відомстві. Проте коштів на розбудову унікального музею Міністерство культури УРСР виділяло вкрай мало. За умов, які склалися, за ініціативою Петра Тронька (на той час голови Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК)), Рада міністрів УРСР спеціальною постановою (№ 159) від 31 березня 1971 р. передала Музей у відання УТОПІК, яке мало потужну фінансову базу для вирішення питань утримання музейних штатів, фінансування науково-пошукової роботи і зрештою будівництва Музею в цілому. Таким чином у часи «застою», Товариство з вже заснованим Музеєм і іншими регіональними скансенами, громадськими зусиллями намагалося запо-внити велику прогалину в надто важливій ланці - збереження культурної спадщини українського народу. На жаль, необхідно відзначити, що і досі в нашій незалежній демократичній Україні немає

єдиної визначеної державної інституції, яка б безпосередньо «по-батьківськи» в повній мірі опікувалася пам'ятками народної культури.

З метою створення першої черги Музею, розпорядженням Ради Міністрів УРСР, дирекції було виділено 97 га земельної ділянки за рахунок сільгоспугідь радгоспу «Хотівський». Після виготовлення проектно-кошторисної документації інститутом Київ НДІ містобудування земельна ділянка була передана музею Державним актом, виданим 22 грудня 1972 року Києво-Святошинським райвиконкомом, Київської області. Відтоді розпочалася напружена робота. Колектив Музею, на чолі з першим його директором - архітектором В.О.Сікорським та заступником В.Г. Шмельовим при активній фінансово-організаційній підтримці Правління і активу Товариства УТОПІК, зайнялися проектуванням, землевідведенням, експедиційно-пошуковою роботою, реставрацією та встановленням пам'яток народного будівництва.

Як тут не згадати заступника Голови Правління Товариства УТОПІК Я. Петрусенка, начальника спеціальної науково-реставраційної виробничої майстерні В. Семенчука та багато інших фахівців НАН України, Інституту теорії історії архітектури, Київського науково-дослідного інституту містобудування, облвиконкомів, обласних управлінь культури, архітектури, які часто на ентузіазмі вирішували сотні таких потрібних питань для створення експозиції музею. Про все це уже багато го-

ворено і написано. Слід відзначити, що першими відвідувачами у новоствореному скансені 9 липня 1976 року були члени урядових інституцій на чолі з першим секретарем ЦК Компартії України В.В.Щербицьким. Без попереднього огляду і згоди вищого партійного керівництва годі було й думати про функціонування Музею. А все тому, що різного рівня чиновники нашіптували керівникам держави про створення під Києвом «націоналістичного кубла», «хуторянщини» тощо. Під час однієї із нарад В.В. Щербицький прямо сказав П.Т.Троньку, що той возить «рухлядь» під вікнами ЦК (будівля бувшої лютеранської церкви, в якій розміщувалася дирекція Музею була неподальк). На критику Петро Тронько відповів, що він (В.Щербицький) ще скаже спасибі працівникам Музею за цю «рухлядь».

І ось після відвідин Музею, де передбачалось бути годину, партійно-урядова делегація перебувала цілих півдня. Після огляду В.В.Щербицький написав у книзі відгуків «Колектив музею зробив велику корисну справу. Сердечне Вам спасибі за це дорогі товариші». Тут же поставили підписи інші учасники делегації і серед них, напевне, й «нашіптувачі».

Тиждень потому, 17 липня 1976 року, на той час заступник голови Ради Міністрів України і голова Українського товариства охорони пам'яток історії та культури П.Т.Тронько перерізав стрічку на центральному вході в музей і перші відвідувачі познайомилися з пам'ятками народного будівництва із «Середньої Наддніпрянщини», «Полтавщини і Слобожанщини», «Полісся», «Поділля». Вже тоді було виявлено, перевезено, відреставровано і встановлено більше 150 пам'яток – будівель XVI – поч. XXст. Серед них визначні:

Середня Наддніпрянщина:

- церква із с. Зарубинці, Монастирищенського р-ну Черкаської області (1742 р.);

- хата із с. Яснозір'я, Черкаського р-ну (кін. XIX ст.);

- хата із с. Шевченкове Звенигородського р-ну, Черкащина, 2 пол. XIX ст.;

- садиба із с. Яснозір'я, Черкаського р-ну (XIX – поч.. XX ст.);

- хата із с. Хрещатик, Черкаського р-ну (кін. XVIIIст.);

- церква із с. Дорогинка Фастівського р-ну Київської області(II пол. XVI ст.);

Полтавщина – Слобожанщина:

- хата із с. Шишаки Полтавської області (1896 р.);

- хата із с. Лелюхівка Новосанжарського р-ну Полтавської області (кін. XIXст.);

- хата із с. Велика Павлівка Зіньківського р-ну Полтавської області (кін. XIX ст.);

- хата із с. Попівка, Зіньківського р-ну Полтавської області (кін. XIX ст.);

- хата із с.Новоахтирка, Новоайдарського р-ну Луганської області (кін. XIX ст.);

садиба із с. Красна Попівка, Кремінського р-ну на Луганщині(кін. XIX ст.);

- гамазей із с. Луб'янка, Білокураківського р-ну Луганської області (поч. XX ст.);

Полісся:

- крупорухка із с. Архипівка, Семенівського р-ну Чернігівської області (II пол. XIX ст.);

- хата із с. Мамекине Новгород-Сіверського р-ну Чернігівської області (кін. XIXст.);

- хата із с. Гажин, Норовлянського р-ну, Гомельщина (XVIII ст.);

- кліть із с. Березове, Рокітнівського р-ну, Рівненщина (XVIII ст.);

- хата із с. Блажове, Рокітнівського р-ну, Рівненщина (XIX ст.);

- хата із с. Мульчиці, Володимирецького р-ну, Рівненщина (сер.XIX ст.);

- кузня із с. Залюття, Старовижівського р-ну, Волинь (поч. XX ст.);

- курна хата із с. Самари, хутір Верестя, Ратнівського р-ну, Волинь (1587 р.);

-окружнийдвір із с. Солов'ї, Старовижівського р-ну ,Волинь (кін. XIX – поч. XX ст.);

Група вітряків із Сумщини і Рівненщини (кін. XIX - поч. XX ст.);

Поділля:

- церква із с. Зелене Гусятинського р-ну Тернопільської області (1817 р.);

- дзвіниця із с. Кут-Товсте, Гусятинського р-ну Тернопільської області (XIX ст.);

- хата із с. Кадіївці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької області (1892 р.);

- хата із с. Луги Чечельницького р-ну Вінницької області (кін. XVIII ст.);

- шкальня із с.Теремці Кам'янець-Подільського р-ну Хмельницької області (кін. XIX – поч. XX ст.);

- водяний млин із с. Ломачинці Сокирянського р-ну Чернівецької області (поч. XIX ст.);

- хата із с. Яришів Могилів-Подільського р-ну Хмельницької області (поч. XIX ст.)

У той час у фондах Музею уже налічувалося більше 20 тис. пам'яток народного художньо-вжиткового мистецтва, знярядь праці тощо. Серед них більше півтисячі хатніх ікон, значні колекції одягу, рушників, кераміки, народних музичних інструментів. Закономірно виникає питання, чому саме із трьох пропонованих ділянок для розмі-

шення музею була вибрана саме на південній околиці м. Києва. Чому саме ця ділянка, де зараз розмістився Музей була пріоритетною?

По-перше, ділянка була вільна від міської забудови, тобто збережений, недоторканий наддніпрянський етнографічний ландшафт з давніми історичними урочищами: «Дьогтярка», «Литвинове», «Соловійове», «Фіалкове», «Церковщина», «Ярівці»;

По-друге, місцевість навкруг визначеної ділянки налічує значну кількість пам'яток давніх культур, а саме:

а) на північному сході фрагменти археологічного і архітектурного заповідника «Китаєво», ділянка якого, крім Китаївської пустині, охоплює городище та курганний могильник;

б) на південь, на перехресті вул. Академіка Заболотного та вул. Червонопрапорної розташований археологічний заповідник «Пирогівське городище», де виявлено матеріали білогрудівської культури (XI-IX ст. до н.е.), зарубинецької культури (II ст. до н.е. - II ст. н.е.), давньоруського часу (X-XI ст.);

в) на південній околиці с. Пирогів віднайдено фрагменти поселення скіфського часу (VI-IV ст. до н.е.) та підгірської культури;

г) на відстані 1 км у західному напрямку від південної околиці с. Пирогів виявлено двошарове поселення часу раннього заліза (VII-V ст. до н.е.) та пізньосередньовічного часу (XII- XVII ст.);

д) на відстані 700 м. у південно-західному напрямку від Китаївської пустині розташований курганний могильник;

е) на північно-східній околиці села Хотів розкопане Хотівське городище (VI-V ст. до н.е.).

Окрім того в цій місцевості, поблизу визначеної ділянки, ще до монголо-татарської навали, діяв досить великий печерний монастир, що довжиною своїх печерних галерей не поступався, напевне, уславленій Києво-Печерській лаврі. Ознаки цього монастиря співробітники скансена неодноразово виявляли навіть на околицях Музею. Дуже славила своєю цілющою водою і криниця преподобного Антонія Печерського, що на території Музею. Пізніше ці досить плодючі землі належали Видубецькому монастирю, а також Софіївському митрополичому дому.

Зважаючи на все вищевикладане, і було обрано для розміщення Музею мальовничу місцевість - природний амфітеатр долини літопісної річки Віти між висотами Церковщини, Феофанії та Голосіївського лісу. Як відомо, складова музею Голосіївський ліс, про що свідчить його назва, був закладений на голому місці і його виник-

нення пов'язане з ім'ям видатного українського церковно-політичного діяча і просвітителя, митрополита Київського і Галицького Петра Могили (1596-1647 рр.), який придбав тут у голосіївській долині землю з чотирма ставками, заснував скит Києво-Печерської лаври і став насаджувати ліс. Таким чином Музей разом з околицями, давніми історичними урочищами, острівцями незайманої природи, історико-археологічними пам'ятками і стародавнім Голосіївським лісом становить цілісне історико-ландшафтне середовище - одну з кращих околиць Києва, яку конче необхідно зберегти. Зрозуміло, що створення Музею було під постійним контролем партійних органів і неодноразово розглядалося на всіх рівнях, після чого частково змінювався керівний склад Товариства і Музею, проходила «чистка» колективу. У 1976 р. політбюро ЦК Компартії України запропонувало Товариству створити в Музеї експозицію радянського періоду, як це було передбачено у всіх історичних і краєзнавчих музеях СРСР. На підтвердження цього вийшла постанова Ради Міністрів України №440 від 10 вересня 1976 р. про завершення будівництва Музею, якою було передбачено створення експозиції радянського періоду, робітничого селища, давньоруського зодчества, а також завершення створення експозицій «Карпати», «Південь України» і добудова експозицій «Полтавщина і Слобожанщина». У відповідності з цією постановою, для завершення будівництва зазначених експозицій в 1977 р. Музею було передано Державним актом додатково 35 га землі із правом відселення частини селища Пирогів, як і було передбачено схемою генерального плану (всього 55 будинків). Із-за відсутності достатнього фінансування керівництву мезеєм вдалося відселити тільки мешканців 19 будинків. На жаль, невиконання цієї умови вже сьогодні негативно впливає на сприйняття експозиції Музею. Виходячи із зазначеної постанови, вперше в практиці створення музеїв - скансенів необхідно було побудувати під відкритим небом експозицію сучасного періоду. Після довгих творчих дискусій низкою провідних вчених України, зокрема В.П.Самойловичем, Г.Н.Логвиним, Ю.Ф.Холлом, співробітниками Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії АН УРСР ім. М.Т.Рильського та науковим колективом Музею була висунута і схвалена концепція, якою передбачалося вивчити в науково-пошукових експедиціях сучасне народне будівництво у всіх регіонах України, відібрати кращі самодіяльні зразки

60-70-х років ХХ ст., що зберігають народні традиції, репрезентують той чи інший регіон та встановити в скансені як копії.

Було проведено сотні експедицій, опрацьовано значний архівний матеріал. Після чого за кошти облвиконкомів місцевими майстрами з місцевих матеріалів у музеї було відтворено копії 34 будівель. Облаштування інтер'єрів будинків проводилося виробами місцевих підприємств, а також творами майстрів народної творчості. У жовтні 1979 року експозиція була відкрита для огляду. До речі з питання створення експозиції сучасного періоду автора даного повідомлення запросили з доповіддю на ХVІІІ конференцію Асоціації Європейських музеїв в м. Таллін в 1997 р., де було жваве позитивне обговорення, проведено круглий стіл. Ідеєю створення подібної експозиції зацікавилися скандинавські музеї, куди пізніше направляли свої напрацювання співробітники музею.

На базі новоствореної експозиції розпочалася робота науково-практичних семінарів: «День гончара», «День вишивальниці», «День різьбяр і лозоплетіння», «День майстрів декоративного розпису», «День народних ремесел», на які збиралися сотні народних майстрів, фольклорні колективи. Народні умільці щорічно приїжджали на музейні етнографічні ярмарки, а згодом було започатковано і виставки – продаж виробів народного мистецтва на Андріївському узвозі в м. Києві. Необхідно сказати, що народними майстрами на той час ніхто не опікувався. Співробітники музейної установи часто виявляли їх в науково-пошукових експедиціях, брали на облік, їх виробами поповнювали фондову колекцію, запрошували в Музей для демонстрування процесу виготовлення традиційних виробів. Серед них Олександра Селюченко, Уляна Кот, Марія Приймаченко, Гаврило Пошивайло, Іван Бойко, Яків Падалка, Михайло Царенко, Михайло Тарасенко, Іван Сухий, Олександра Великодна, Марія Руденко, Ярослав Ремінецький, Гурій Огієнко, Іван Ведель, Ганна Портуляк, Марія Матийчук, Іван Лисенко, Енгеліса Литвинець, Ганна Василяшук, Антон Штепа, Микола Чирва та багато інших, з роботами яких можна познайомитися у фондах Національного Музею народної архітектури та побуту України. Згодом Музей доклав чимало зусиль і до створення Національної спілки майстрів народного мистецтва України. Колективом Музею було набуто значних знань і досвіду, відкривалась перспектива поглиблення наукових досліджень, розвитку експозицій.

За участю науково-творчого колективу Музею в 1978 р. були розроблені і схвалені техніко-економічні обґрунтування подальшого будівництва експозицій і розробки комплексної програми розвитку Музею в цілому. У вересні 1982 р. великим святом завершилося відкриття експозиції «Карпати» (Закарпаття), в якому брали участь народні музики та самодіяльні колективи із сіл Будани, Збараж, Мельнице-Подільськ, Довге (Тернопілля), народні музики Рахівського лісокомбінату, а також фольклорні колективи з Переяслав-Хмельницького, Бородянського та Бориспільського районів Київщини, самодіяльна капела бандуристів із Харківщини. З промовою до гостей на відкритті виступили Голова Українського товариства охорони пам'яток історії та культури академік НАН України П.Т.Трощинський і директор Музею І. В. Ніколаєнко. Високу оцінку одержав Музей і від делегатів ІХ Міжнародного з'їзду славистів у 1983 році. Здавалось, що настав час, коли повинен на високому ентузіазмі ще більше розкритися творчий потенціал колективу музею. Але настають кадрові зміни в Правлінні Товариства та керівництві Музею. Посилюється ідеологічний тиск на інакодумців. Планове комплексне проектування Музею припиняється. Частині здібних архітекторів, етнографів «допомагають» звільнитися. На зміну їм приходять цинізм, демагогія, творча безплідність. Тих працівників, що залишилися і які щиро цінували народну культуру і продовжували чесно займатися її дослідженням і осмисленням, чекали роки гонінь, ярлики – «націоналісти», «хуторяни», «жовтоблакітники» тощо. В той час Музей пережив і «нові» ідеї скансенобудівництва, коли для контрасту в експозиції пропонувалося будувати залізобетонні комплекси і наглядну партійну агітацію тощо. Проте й цього разу творчий колектив Музею вистояв, залишившись без фондосховищ, науково-адміністративного корпусу, господарських будівель.

Демократизація радянського суспільства, яка розпочалася в «епоху Горбачова» принесла принципові зміни в життя Музею. В цей час за значної підтримки директора Ю.М.Алексєєва із співробітників музею був створений фольклорний колектив на чолі з відомим музикознавцем Леопольдом Ященком. В зв'язку з цим почали набувати духовної змістовності свята народної творчості, обряди, трудові процеси, етнографічні ярмарки. Започатковано проведення фестивалів народної творчості. Зазначені но-

вації були не до вподоби деяким вищим чиновникам і ними було зроблено все, щоб музейний фольклорний колектив згодом був розпущений. Проте дух свободи вже був відчутний в Україні. Були відкинуті нав'язані радянською ідеологією стереотипи, перед українським соціумом почала відкриватися справжня цінність пам'яток народного будівництва як величезних скарбів народної культури. Витримала випробування часом правильність концепції створення Музею, яку змушені були маскувати різними компромісними рішеннями. У другій половині 1980-х років складаються плани наукових досліджень, розвитку експозицій, розроблена інструкція масової інвентаризації пам'яток народної культури в усій Україні. Працівники Музею надають консультації по збереженню пам'яток на місцях, беруть безпосередню участь у створенні етнографічних музеїв. Розвиваються партнерські стосунки з Чехією, Словаччиною, Угорщиною, Польщею, Німеччиною, Македонією, Литвою, Латвією, Естонією, Росією, Вірменією, Грузією, Казахстаном. Музей набуває авторитету, його працівники запрошуються до участі в міжнародних наукових конференціях. Вечір кобзарів і лірників до 175-річчя від дня народження Т.Г.Шевченка за сприяння музейників став символом перемоги розуміння народного буття як нерозривної єдності духовної та матеріальної культури. У 1990 р. у знаменитій козацькій церкві Св. Архистратига Михаїла із с. Дорогинка (др. пол. XVI ст.) прозвучав уперше в Києві скорботно-урочистий молебень по Тарасові Шевченку, організований Музеєм, Українською автокефальною церквою і товариством «Просвіта». З цього часу врятована Музеєм від наруги й руйнації церква, за значної підтримки науковців П.Трощака, П.Толочка, Д.Степовика, О.Силіна знову стала діючою культовою спорудою для православної християнської громади з числа жителів с. Пирогів і музейних працівників. А згодом перед вірними відчинились двері ще однією із перлин традиційного дерев'яного храмового будівництва в стилі українського бароко - церкви Св. Параскеви П'ятниці із с.Зарубинці (Черкащина), побудованої в 1742 році. І хоча її іконостас був на дві третини знищений, проте завдяки духовному настоятелю в о. Андрію (Власенку) нині успішно відновлюється. Пізніше почали відправлятися служби в церкві Св. Миколая (1817 р., експозиція «Поділля»), в церкві із с. Кисоричі (1784 р. експозиція «Полісся»), в церкві із с. Плоске

(Канори) в експозиції «Карпати». Велику підтримку в становленні церкви в Музеї надавали патріархи Мстислав (Скрипник), Володимир (В. Романюк), Філарет (М. Денисенко), які своєю неодноразовою присутністю на службах, під час народних святкувань багато розповідали, радили і ділилися своїм великим і багатющим досвідом.

Знагоди 35-річчя заснування скансену (1994 р.) Міжнародна наукова конференція підтвердила, що Музей був і є значним осередком національної ідентифікації, збереження самосвідомості і відновлення духовності українського народу.

У Музеї організуються і проводяться традиційні весільні обряди, народні свята – Андрія, Миколая, Різдва, Водохреща, Масниця – Колодія, Великдень, Веснянки, Зеленої неділі, «Куста», «Купала», а також День пам'яті Т.Г. Шевченка, День Чорнобильської трагедії, День жертв голодомору, відновлюються традиційні процеси: оранка, сівба, косовиця, жнива. Згадані дійства просякнуті церковним змістом, супроводжуються виступами фольклорних колективів, стають високодуховними, патріотичними величними, дійствами. Здавалося б, настав час вільної незаідеологізованої праці. Створений десь на дві третини (бо недобудовані і невідкриті експозиції, «Гуцульщина», «Волинь», «Слобожанщина», «Південь України»). Музей уже набув світової слави. Як зазначалося на XVIII конференції Асоціації Європейських музеїв, український музей архітектури та побуту в Києві є одним з найбільших і найкращих музеїв в Європі, завдяки тому, що органічно в унікальному природному ландшафті, на площі 147 га встановлено більше 300 традиційних пам'яток народного будівництва XVI-XX століть з етнографічними експозиціями. Фондова колекція його налічує понад 70 тисяч пам'яток художньо-вжиткового мистецтва, серед яких більше 20 тисяч народного одягу і тканини, більше 10 тисяч кераміки, понад тисячу народного живопису, одна з найбільших в Україні колекція народних музичних інструментів, велика кількість знарядь праці, предметів побуту, стародруки тощо. Але вже починаючи з 1994 р. Музей відчуває фінансову скруту. Збанкрутіле Товариство не може достатньо фінансувати Музей. Через відсутність коштів зникають реставраційні підрозділи. Їх досвідчені працівники йдуть на заробітки до можновладців, де працюють на будівництві приватних осель. Зрозуміло, що пам'ятки народного будівництва без втручання реставраторів швидко старіють, гинуть. Тому

досить важливою і актуальною справою на сьогодні є їх збереження в музеях – скансенах. Як відомо, терміни пам'ятка і реставрація взаємопов'язані. В нашому розумінні термін «реставрація» охоплює комплекс заходів на пам'ятці, спрямованих на її збереження, а саме: зміцнення, розкриття, заміни, відтворення, реконструкція, консервація, доповнення, охорона, використання тощо.

Чи виконуються сьогодні в повній мірі, з високою вимогливістю ці заходи? Звичайно, ні. Що ж необхідно для цього в першу чергу? Перше – для виконання робіт з реставрації пам'яток народного будівництва необхідні відповідні

Третє – необхідність наявності якісного будівельного матеріалу (дерева, глини, соломи, очерету тощо). Тут необхідні додаткові наукові дослідження. Наприклад, в які пори року проводити заготівлю матеріалів, які навички з їх використання, прийоми заготівлі (роботи по реставрації пам'яток необхідно проводити вручну, так як механізоване виконання робіт, в тому числі по заготівлі матеріалів, зменшує їх довготривалість і відповідно якість).

І саме головне – при стабільному фінансуванні науково - реставраційні служби повинні існувати при музеях. Як вже згадувалося, в зв'язку з

Петро Тронько проводить екскурсію по музею

кошти, кваліфіковані реставратори. Останніх, до речі, ніхто не готує. В кращому випадку музей послуговуються найманими сільськими самоучками. Саме тому для підготовки професійних реставраторів необхідне бажання Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, стабільне фінансування і забезпечення випускників середніх спеціальних закладів постійною роботою.

Друге – підготовка належної специфічної проектно-кошторисної документації реставрації пам'яток. На жаль, і фахівців-архітекторів з питань реставрації теж недостатньо.

відсутністю коштів, починаючи з 1994 року для утримання Музею та виконання Товариством цільових програм, за окремими дорученнями Кабінету Міністрів України, Товариству почала надходити фінансова допомога з Державного бюджету. Проте цих коштів вкрай не вистачало. Це спричинило складнощі в збереженні та реставрації пам'яток, хоча деякий час Музей ще виживав. Але починаючи з 2003 року, в зв'язку із внесеними змінами до Державного бюджету, Музей, що підпорядкований громадській організації, не міг отримувати державні кошти. Тому Товариство змушене було передати його

у відання Національної академії наук України наголосивши при цьому на об'єднання зусиль для забезпечення подальшого розвитку цього унікального закладу, створеного громадським коштом. Однак й фінансові можливості НАН України не можуть в повній мірі задовольнити всі потреби для гідного функціонування Музею. З публікації газети «Україна Молода» від 1-2 липня 2011 року довідуємось, що Президія Національної академії наук України вирішила передати Музей Міністерству культури і туризму. Чи виправдано це – покаже час. Проте і музейникам не слід складати руки. Етичний кодекс ICOM (Міжнародної ради Музеїв) вчить, що музеї передусім – установи неприбуткові. Для європейських музейників і відповідно для українських – це, в першу чергу, необхідність зосередження на наукових дослідженнях та ефективній комунікації з відвідувачами. Що ж стосується фінансового забезпечення то це, зрозуміло, прерогатива держави, а також залучення спонсорських внесків. Окрім того Музеї і самі можуть частково заробляти деякі кошти, не порушуючи головні наукові засади тематичного плану формування експозицій. Наприклад, зазначає в розмові при зустрічі директор національного заповідника «Качанівка» Володимир Буренко:

«У заповіднику можна зняти кімнату у влаштованому тут готелі, порибалити за відповідні кошти, окрім того кошти за вхідні квитки, екскурсії, сувеніри, літературу, парковку автомобілів і це дає можливість проводити дрібний ремонт і обслуговування заповідника...»

Що стосується роботи з відвідувачами, особливо з молоддю, то відчувається їх недостатня підготовленість у знаннях історії, краєзнавства, музеєзнавства. Очевидно, що тут необхідно відійти від програм формального спрямування, які часто нічого не дають школярам студентам в питаннях пізнання історії нашої прадавньої України. Постає потреба розробки конкретних програм відповідно до фахового спрямування навчального закладу. Разом з тим все більше людей хочуть знати свою правдиву історію, традиційні звичаї, обряди. Саме тому необхідно активізувати науково-експедиційну роботу, в першу чергу, працівників музеїв по вивченню народної культури малодосліджених регіонів України, особливо східних, південних, окрім того, продовжувати вивчення і показ культур інших народів, що компактно проживають на території нашої держави.

Николай Ходакивский

Киевский скансен: достижения и потери (к 35-летию открытия экспозиции Национального музея народной архитектуры и быта Украины)

В статье освещается история создания Национального музея народной архитектуры и быта Украины. Рассматриваются вопросы сохранения, использования памятников и проблемы реставрации.

Ключевые слова: музей-скансен, памятник, урочища, археология, реставрация.

Mykola Khodakivskiy

Skansen in Kyiv: gains and losses (35 years of the opening exhibition of the National Museum of Folk Architecture and Life of Ukraine)

The article highlights the history of National Museum of Folk Architecture and Life of Ukraine. The problems of storage, use and restoration of monuments.

Keywords: Skansen museum, monument, Tracts, archeology, restoration.

